

Šesti hrvatski simpozij o nastavi povijesti na temu *Ideološki prijevori u Prvome svjetskome ratu i nova politička karta Europe nakon rata*, Pula, 11. do 13. studenoga 2015.

U Puli je od 11. do 13. studenoga 2015. održan Šesti hrvatski simpozij o nastavi povijesti na temu *Ideološki prijevori u Prvome svjetskome ratu i nova politička karta Europe nakon rata*, namijenjen hrvatskim učiteljima i nastavnicima povijesti. Konačni je cilj simpozija bio usklađivanje nastave povijesti o Prvome svjetskom ratu s najnovijim dostignućima historiografije te pomoć nastavnicima u osuvremenjivanju i podizanje kvalitete cjelokupne nastave povijesti. Znanstvenici sa sveučilišta u Puli, Rijeci i Zagrebu te učitelji i nastavnici povijesti predstavili su na kroz izlaganja i radionice suvremena historiografska istraživanja i spoznaje o političkim zbivanjima i ideološkim prijevorima uoči, tijekom i neposredno nakon Prvoga svjetskog rata te njihove posljedice i načine njihove implementacije u nastavu povijesti u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj.

Simpozij je započeo uvodnim riječima Marijane Marinović, više savjetnice u Agenciji za odgoj i obrazovanje – ispostava Rijeka. Osvrnula se na dosadašnjih pet simpozija o nastavi povijesti, napomenuvši da je ovo prvi simpozij koji se održava u Puli, odnosno u Istarskoj županiji. Održan je u sklopu obilježavanja stogodišnjice Prvoga svjetskog rata te će nova saznanja koja će učitelji povijesti iz cijele Hrvatske dobiti biti vrlo korisna za njihovo stručno usavršavanje i daljnji rad.

Željko Holjevac održao je predavanje „Konfuzno naličje *la belle époque* i put u Veliki rat 1914. – 1918.“, u kojem je naveo kako naziv *la belle époque* obuhvaća razdoblje europske povijesti od 1871. do 1914. Obilježja su toga razdoblja rast europskoga stanovništva, prekomorske migracije, industrijalizacija, agrarna transformacija, urbanizacija, postupna demokratizacija izbornoga prava, trijumf prirodnih znanosti i njihov utjecaj na društvo i kulturno stvaralaštvo, globalna trgovina, ali i transformacija nacionalizma, novi imperijalizam, antisemitizam, militarizam i glorifikacija rata. Upravo su nacionalizam i utjecaj prirodnih znanosti na društvo (socijalni darvinizam) potaknuli izrazito nadmetanje među državama zaprijetivši europskom poretku i jedinstvu. Na koncu je razdoblje *la belle époque* ili „naoružanoga mira“ završilo kada su nacionalni vođe i otvoreno posegnuli za oružjem i uvukli Europu i svijet u strahoviti Veliki rat.

Andrej Bader je održao predavanje o prisilnoj evakuaciji civilnoga stanovništva Istre 1915. i životnim prilikama u ratnim logorima Austrije. Opisao je kako je samo tjedan dana nakon talijanske objave rata Austro-Ugarskoj, 23. svibnja 1915., s područja južne Istre evakuirano 60 000 osoba koje su preseljene u ruralne krajeve Češke, Ugarske i Moravske te u logore u Austriji. Prema Baderovu mišljenju, sama evakuacija nikada nije bila predmetom znanstvene kritike, stoga navod kako je razlog iseljavanja južnoistarskoga stanovništva bila moguća invazija talijanske ratne mornarice nije ništa drugo nego općeprihvaćena prosudba koja se opetovano citira. U logorima gdje su bili smješteni, istarski su evakuirci vodili težak život. Logori su bili ograđeni bodljikavom žicom i čuvali su ih naoružani vojnici, a uvjeti za život bili su nepodnošljivi i mnogi su civili u tim logorima izgubili svoje živote.

„Politički život u Istri za Prvog svjetskog rata“ bilo je predavanje Darka Dukovskoga, u kojem je iznio kako je gotovo nemoguće utvrditi etničke odnose u Istri potkraj 19. i početkom 20. stoljeća jer se u obzir nije uzimala narodna pripadnost nego govorni jezik kojim se stanovništvo služilo. Razdoblje između 1900. i 1910. predstavlja vrhunac razvoja nacionalnoga pokreta Hrvata i Slovenaca u Istri. Osnovni je problem nacionalnoga pokreta predstavljala ekonomska zaostalost i socijalna inferiornost hrvatskoga stanovništva, ali pred Prvi svjetski rat taj se jaz između hrvatskoga i talijanskoga stanovništva Istre počeo smanjivati. Od početka 20. st. pa do 1915. i ulaska Italije u Prvi svjetski rat djelovalo je u Istri nekoliko građanskih i dvije socijaldemokratske stranke, da bi se s izbijanjem rata javni politički život u Istri potpuno paralizirao. Ipak, sukob talijanskoga i hrvatskoga nacionalnog pokreta vodio se preko dnevnoga tiska, koji je uskoro stavljen pod cenzuru. Politička scena oživjela je pred sam kraj rata kako je poraz Središnjih sila postajao sve izvjesniji i jačala borba za sjedinjenje Istre s ostalim hrvatskim krajevima. Međutim, zaključuje Dukovski, međunarodna konstelacija nakon rata i nemogućnost vojne podrške Države SHS političkih zahtjeva istarskih Hrvata i Slovenaca postavili su Londonski ugovor kao posve realnu opciju. Stoga je ulazak talijanskih vojnopomorskih snaga u Pulu 5. studenoga 1918. pod zastavom Antante ubrzo donio uspostavljanje talijanske vojne i civilne vlasti u gradu, a potom i u cijeloj Istri.

Marko Medved održao je predavanje „Katolička crkva i Prvi svjetski rat“, u kojem je poseban naglasak stavio na pontifikat pape Benedikta XV. (1914. – 1922.), koji se odvijao u izuzetno teškim okolnostima. Naglasio je

da je Papa pokušavao svoj moralni autoritet staviti u službu mira potičući na traženje pravednoga mira, ali bez uspjeha. Njegova su nastojanja krivo interpretirana uzrokovavši nerazumijevanje i odbacivanja. Najpoznatija Papina diplomatska akcija odvila se 1. kolovoza 1917., kada je svim stranama ponudio mirovnu inicijativu u nekoliko točaka predloživši konkretna polazišta za pregovore. Nasuprot neuspjesima vatikanske diplomacije, vrlo je uspješno bilo crkveno djelovanje u korist ratnih zarobljenika i njihovih obitelji te podjele hrane i lijekova za najugroženije krajeve, bez razlikovanja nacije ili vjere. Svršetkom je rata Sveta Stolica tvrdila da se mirovni ugovori iz Versaillesa i Saint Germaina ne nadahnjuju principima pravde nego osvete, što je Papa ponovio u nekoliko navrata. Baštinu toga Pape preuzeli su i njegovi nasljednici Pio XI. i Pio XII.

„Zbivanja u glavnoj ratnoj luci Puli na kraju Prvog svjetskog rata s posebnim osvrtom na kraj C. i kr. ratne mornarice i predaju ratne flote Državi SHS“ predstavio je Bruno Dobrić. Naglasio je da je kraj Prvoga svjetskog rata austro-ugarska ratna mornarica dočekala na Jadranu kao neporažena flota koja je uspješno izvršila svoje osnovne zadaće s razmjerno znatno manjim brojem stradalnika u odnosu na stradalnike ostalih rodova oružanih snaga Monarhije. Pred kraj rata u mornarici dolazi do masovnoga otkazivanja poslušnosti mornara na ratnim brodovima i do osnivanja mornarskih odbora. Austro-ugarski je car Karlo 30. listopada 1918. donio dekret kojim se ta flota predaje Narodnom vijeću Države SHS iz Zagreba. Nadao se da će tako flota biti sačuvana u sklopu planiranoga ustroja habsburške federacije u koju bi, prema očekivanjima, ušla i Država SHS. Dan kasnije je temeljem toga dekreta flota predana izaslanstvu Narodnoga vijeća. Dobrić dodaje kako predajom flote prestaje povijest Carske i kraljevske ratne mornarice, čiji su brodovi naposljetku podijeljeni među članicama Antante.

Posljednje predavanje prvoga dana simpozija, „Londonski ugovor i hrvatske granice (obećano i ostvareno)“, održao je Željko Bartulović. U središtu je predavanja bio tajni Londonski ugovor, koji je sadržavao odrednice budućih granica hrvatskih nacionalnih i državnih prostora. Pitanje razgraničenja koje se pojavljuje u Londonskom ugovoru treba promatrati i u okviru različitih političkih granica u Srbiji koja 1914. donosi Nišku deklaraciju u kojoj se ne spominje postojanje državnosti na drugoj strani, npr. Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. U tekstu Londonskoga ugovora navedeno je da je obala južno od rta Ploče prostor u sferi interesa

Srbije i Crne Gore, ali nije izričito obećan tim državama. Ipak, primirje s Austro-Ugarskom koncem rata omogućilo je Italiji i Srbiji okupaciju hrvatskih teritorija. Bitno je znati da su nakon rješavanja razgraničenja ugovorima u Rapallu i Rimu sve strane i dalje bile nezadovoljne, a dolazilo je i do unutarstranačkih sukoba.

Drugoga je dana simpozija održano sedam radionica: K. u. K. Mornarička knjižnica (Bruno Dobrić), Prikupljanje, obrada i prezentacija arhivske građe o Prvom svjetskom ratu (Željko Bartulović i Vesna Slaviček), Uzroci Prvog svjetskog rata – interpretacije u historiografiji i udžbenicima (Svjetlana Vorel i Karolina Ujaković), Raspad Austro-Ugarske Monarhije i stvaranje zelenog kadra (Tomislav Bogdanović), Prvi svjetski rat – primjer projektne nastave i timskog rada i suradnje u osnovnoj i srednjoj školi i gimnaziji (Duša Šarumović i Suzana Pešorda), Izbori za Hrvatski sabor uoči Prvog svjetskog rata, Svibanjska deklaracija i buđenje hrvatske političke scene u Prvom svjetskom ratu (Jadranka Jagencić-Šušnjić i Fabijan Ipša) i Kako se varaždinsko područje uključilo u veliku akciju spašavanja gladne djece pred kraj Velikog rata (Đurđica Cesar). Također su održani posjeti izložbama *Sloboda narodu! Antifašizam u Istri / Liberta al popolo! L'antifascismo in Istria* u Povijesnom i pomorskom muzeju Istre te *Istra, lav i orao* u Muzejsko-galerijskom prostoru Sveta srca.

Posljednjega je dana simpozija za polaznike organizirana terenska nastava pod vodstvom Igora Jovanovića, Igora Šaponje i Marije Belullo, koji su vodili polaznike u obilazak pulskih fortifikacija vojarne Muzil i utvrde Turtijan, a potom crkve Gospe od Mora i Mornaričkoga groblja.

Igor Jovanović

Međužupanijski stručni skup za učitelje i nastavnike povijesti u osnovnim i srednjim školama na temu *Temeljna nastavna umijeća i kompetencije učitelja i nastavnika u osnovnim i srednjim školama kao priprema za stručni ispit*, Rijeka, 8. siječnja 2016.

Jednodnevni međužupanijski stručni skup za učitelje i nastavnike povijesti u osnovnim i srednjim školama na temu *Temeljna nastavna umijeća i kompetencije učitelja i nastavnika u osnovnim i srednjim školama kao priprema za stručni*